

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 299/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen HX-hankkeen tarjouskilpailun tasa-puolisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Markus Mustajärven /vas ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 299/2020 vp:

Onko korkeiden sotilashenkilöiden karenssiaikaa koskeva sopimusmenettely ja sitä koskeva lainsäädäntö asianmukainen ja pitäisikö karenssiaikoja jatkaa Suomen valtion, tarjouskilpailuja valmistelevien henkilöiden ja tarjouskilpailuun osallistuvien yritysten eturistiriitojen välttämiseksi,

näettekö laillisuus- ja jääviysongelmaa tai eettistä ongelmaa, kun HX-hankkeen valmistelussakeskeisesti mukana ollut puolustusvoimien komentaja siirtyy tarjouskilpailussa mukana olevan yrityksen palvelukseen heti karenssiajan päätyttyä,

onko mahdollista, että konsulttisopimusta on valmisteltu karenssiajan aikana ja onko Lockheed Martinilla ollut sellaisia sidoksia virassa toimineeseen puolustusvoimien komentaajaan, jotka ovat vaikuttaneet viranhoitoon kansallista etua vaarantavalla tavalla,

onko yksi tarjouskilpailussa mukana oleva yritys, Lockheed Martin, saanut perusteetonta kilpailuetua kilpailijoihinsa nähden ja kuinka valvotaan, ettei kilpailijoista siirry salaista tietoa Suomen Kenraalikonsultointi Oy:n kautta toimeksiantajayritykselle ja

jos todetaan, että yksi tarjoaja on saanut perusteetonta kilpailuetua, onko syytä keskeyttää tarjouskilpailu?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

HX-hankkeen taloudellisen mittaluokan ja suuren yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi riippumattomaan ja objektiiviseen valmisteluun kiinnitetään puolustushallinnossa erityistä huomiota. Käytössä ovat niin Suomen lainsäädännön mahdollistamat karenssisopimukset kuin puolustushallinnon sisäiset määräykset, ohjeet, ja toimenpiteet. Puolustushallinnon hankinnoissa, mukaan lukien HX-hanke, lähtökohtana on avoin, tasapuolinen ja syrjimätön tarjouskilpailu.

Jokaisella on Suomen perustuslain (731/1999) 18 §:n mukaan oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Lähtökohtaisesti tätä oikeutta ei voi

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 299/2020 vp

kaventaa. Tämä perusoikeus oli osaltaan vaikuttamassa valtion virkamiehiä koskevan karenssisääntelyn sisältöön. Valtion virkamieslain (750/1994) 44 a §:ssä säädetään karenssisopimuksesta, jolla rajoitetaan määräajaksi virkamiehen oikeutta siirtyä toisen työnantajan palvelukseen, taikka aloittaa elinkeinon- tai ammatinharjoittaminen tai muu vastaa toiminta.

Puolustusministeriö toi aikanaan karenssisääntelyä koskevassa lainvalmistelussa voimakkaasti valmistelun eri vaiheissa puolustushallinnon ja erityisesti sen puolustusmateriaalihankintoihin liittyvän tarpeen kuutta kuukautta pidemmälle rajoitusajalle.

Puolustushallinnossa karenssisopimukset ovat vakiintuneet osaksi ylimmän johdon nimitysmennettelyä. Puolustushallinto ei voi asettaa lainsäädäntöä voimakkaampia rajoituksia ja karensseja. Säädetty kuuden kuukauden enimmäisaika koskee kaikkia valtion virkamiehiä ja tehtäviä eikä siitä ole säädetty poikkeuksia. Puolustusministeriö on ollut aloitteellinen rajoitusajan säätämiseksi pidemmäksi. Muutokset valtion virkamieslakiin valmistellaan valtiovarainministeriössä, jonka toimialaan kuuluu valtion henkilöstön oikeudellinen asema.

Virkamiehen vaitiolo- ja salassapitosäännökset sekä näiden säännösten mukaisten velvotteiden rikkomista koskevat rikoslain rangaistussäännökset ovat voimassa huolimatta siitä, onko virkamiehen kanssa tehty karenssisopimus. Vaitiolovelvollisuus jatkuu senkin jälkeen, kun palvelussuhde on päättynyt niin kauan kun tieto on salassa pidettävää.

Entisen puolustusvoimain komentaja kenraali Jarmo Lindbergin siirtyminen korkeimmasta sotilasvirasta kuuden kuukauden karenssiajan jälkeen HX-hankkeen tarjoajan konsultiksi oli HX-hankkeen läpinäkyvyyden näkökulmasta ongelmallinen. Lindberg ja puolustusministeriö olivat solmineet karenssisopimuksen tammikuussa 2019. Lindberg siirtyi reserviin heinäkuussa 2019 ja sopimus oli voimassa tammikuun 2020 loppuun. Vaikkei tällainen siirtymä karenssiajan umpeuduttua olekaan laitton, ei näin nopean siirtymisen pitäisi olla mahdollista ja lainsäädäntöä tulisi tältä osin muuttaa.

HX-tarjoaja Lockheed Martin ilmoitti Lindbergin konsulttiroolista puolustusministeriöön 14. huhtikuuta 2020, yli kaksi kuukautta Lindbergin karenssiajan päättymisen jälkeen. Puolustusministeriö teki samalla viikolla sen, mitä tehtävissä oli, eli rajoitti HX-hankkeen valmistelijoiden ja ministeriöön ilmoitettujen konsulttien tapaamisia ja esitti toiveen, että nämä konsultit eivät jatkossa ole mukana HX-hankkeen neuvotteludelegatioissa.

Puolustusministeriö selvitti myös, oliko Lindberg rikkonut ministeriön kanssa solmimaansa karenssisopimusta konsulttiyritystoimintansa käynnistämisen yhteydessä. Selvitys valmistui 23. huhtikuuta 2020 ja sen mukaan Lindberg oli rikkonut karenssisopimuksen ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sopimusehtoa, mutta viitteitä muista karenssirikkomuksista ei selvityksen yhteydessä tullut esille. Selvityksessä todetaan, että Lindbergin oli tarkoitus aloittaa yrityksensä tosiasiallinen toiminta vasta karenssisopimuksen voimassaoloajan jälkeen.

Lockheed Martin kertoi päättäneensä yhteistyön Lindbergin kanssa 23. huhtikuuta 2020 ja yritys on 24. huhtikuuta 2020 vahvistanut, että Lindberg ei ole ehtinyt toimimaan konsulttiroolissa HX-hankkeessa. On silti huomattava, että salassapitovelvollisuudesta johtuen Lindberg ei olisi saanut

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 299/2020 vp

käyttää virkaurallaan saamia salassa pidettäviä tietoja konsulttityössään, mikäli olisi ehtinyt sellaisen aloittaa. Virassa ollessaan Lindberg on ilmoittanut sidonnaisuuksistaan asianmukaisesti.

HX-hankkeen tavoitteena on vahvistaa Suomen uskottavaa ja kriisejä ennalta ehkäisevää puolustuskykyä vuosikymmeniksi eteenpäin. Hävittäjien määrällä ja laadulla on molemmilla merkittävä vaikutus kriisien ennaltaehkäisykykyyn ja Suomen puolustusjärjestelmän suorituskykyyn. Siksi HX-järjestelmä tulee valita suorituskykyyn pohjautuen.

Sotilaalliseen suorituskykyyn pohjautuva HX-hankkeen päätösmalli on tarjoajien tiedossa. Puolustushallinnon sisäisten mekanismien lisäksi ulkopuolinen asiantuntijaorganisaatio valvoo ja varmistaa, että hankkeen päätöksenteolle on kestävä perustelut ja, että se toteutetaan ilmoitetun päätösmallin mukaisesti. Reilu tarjouskilpailu on kaikkien etu ja mahdolliset riitatilanteet – joita toivottavasti ei tule vastaan – ratkotaan Suomen oikeusjärjestelmän mukaisesti.

Suomen puolustuksesta on huolehdittava pitkäjänteisesti ja kaikissa tilanteissa. On tärkeää, että Hornet-kaluston suorituskyky korvataan täysimääräisesti ja ajallaan vuonna 2021, kuten hallitusohjelmassa on sovittu. HX-hankkeen päätösmalli ja sitä noudattaen tehtävä valintapäätös ei anna sijaa tulkintoille, mielikuville tai konsulttien mielipiteille. Valintapäätös tulee perustumaan tarjouspyynnössä ilmoitettuihin tarjouskilpailun sääntöihin ja periaatteisiin ja tavoitteena on hankkia paras mahdollinen ratkaisu Suomen puolustuksen kulmakiveksi.

Helsingissä 5.5.2020

Puolustusministeri Antti Kaikkonen